

Alfredo Saad-Filho

Londra Üniversitesi'ne bağlı Doęu ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü (SOAS) Kalkınma Ekonomi Politięi Bölümü'nde öğretim üyesidir. Yayınlanmış eserleri şunlardır: *Marx'ın Değeri: Çağdaş Kapitalizm İçin Ekonomi Politik* (2002), *Marx'ın Kapital'i* (Ben Fine'la birlikte, 2003), *Kapitalizme Reddiye: Marksist Bir Giriş* (Hazırlayan, 2003).

Eserin orijinal adı:

The Value of Marx:

Political Economy for Contemporary Capitalism, (2002, Routledge)

Yordam Kitap: 7 • **Marx'ın Değeri** Çağdaş Kapitalizm İçin Ekonomi Politik
Alfredo Saad-Filho • ISBN 978-9944-5688-9-0 • *İngilizceden eviren:* Ertan Günçiner
Kitap Editörü: Ali Mert • *Kapak ve İ Tasarım:* Savaş eki • *Sayfa Düzeni:* Őendoęan Yazıcı
Birinci Basım: Ekim 2006 • *İkinci Basım:* Őubat 2017 • *Yayın Yönetmeni:* Hayri Erdoęan
© Alfredo Saad-Filho • © Yordam Kitap, 2006

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Őti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Çaęaloęlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • Faks: 0212 528 19 09
W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: **Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Őti.** (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. evre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

kuram-iktisat

MARX'IN DEĞERİ

Çağdaş Kapitalizm İçin Ekonomi Politik

Rita, Lucas ve Julia için...

Teşekkür

Chris Arthur, Paresh Chattopadhyay, Nick Hostettler, Costas Lapavistas, Michael Perelman, Alejandro Ramos Martinez, Maria de Lourdes Mollo, John Rosenthal, Simeon Scott, David Spencer ve John Weeks'in de aralarında bulunduğu, bu kitabın çeşitli taslaklarını okuyan ve üzerinde yorumda bulunan herkese minnettarım.

Sosyalist Ekonomistler Konferansı, "Marx'ın, Kapital'in Kompozisyonuna İlişkin Analizi Üzerine Bir Not" (Capital & Class 50, Summer 1993, s. 127-146) ve "Değerlerin Üretim Fiyatlarına Dönüşümü ile İlgili Alternatif Bir Okuma" (Capital & Class 63, Autumn 1997, s.115-136) makalelerimden, ilgili bölümlerin yeniden yayınlanmasını onaylama nezaketini göstermiştir.

Verso ile Lawrence and Wishart yayınevleri ise, özellikle Kapital ve Artideğer Teorileri'nden geniş alıntılar yapmam konusunda nezaket göstermişlerdir; bu nedenle kendilerine teşekkür borçluyum.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	13
1- DİYALEKTİK MATERYALİZM	23
1.1 - Gerçek Soyutlamalar ve Ussal Genellemeler	25
1.2 - Marx, Hegel ve 'Yeni Diyalektik'	39
1.3 - Sonuç	47
2- MARX'IN DEĞER TEORİSİNE İLİŞKİN YORUMLAR	49
2.1 - Cisimleşmiş Emek Yaklaşımları	50
2.2 - Değer Biçimi Teorileri	58
2.3 - Sonuç	70
3- DEĞER VE SERMAYE	73
3.1- Emegın Bölünmesi, Sömürü ve Değer	74
3.2 - Sermaye	79
3.3 - Sonuç	88
4- ÜCRETLER VE SÖMÜRÜ	91
4.1 - Ücretli Emek ve Sömürü	91
4.2 - İşgücünün Değeri	99
4.3 - Sonuç	106
5- DEĞERLER, FİYATLAR VE SÖMÜRÜ	109
5.1 - Emegın normlaştırılması	110
5.2 - Emegın Senkronizasyonu	122
5.3 - Emegın Homojenleştirilmesi	129
5.4 - Sonuç	134
6- SERMAYENİN BİLEŞİMİ	137
6.1 - Sermayenin Bileşiminin Anlaşılması	138
6.2 - Üretim ve Sermayenin Bileşimi	140
6.3- Sermayenin Birikimi	147
6.4 - Sonuç	150
7- DEĞERLERİN ÜRETİM FİYATLARINA DÖNÜŞMESİ	153
7.1 - Artideğer, Kâr ve Sermayenin Bileşimi	154
7.2- Değerlerden Üretim Fiyatlarına	158
7.3- Girdi Değerlerinin Dönüşümü	163
7.4- Sonuç	169
8- PARA, KREDİ VE ENFLASYON	171
8.1 - Emek ve Para	171
8.2 - Para ve Üretim Fiyatları	181
8.3 - Kredi, Para ve Enflasyon	184
8.4 - Sonuç	195
SONUÇ	197
KAYNAKÇA	202

GİRİŞ

Ölümünden bu yana yüz yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen, Marx'ın yazıları dünya ölçeğinde ilgi çekmeye devam ediyor.¹ Sovyet Bloku'nun çöküşünün ardından okurlarının sayısında büyük bir azalma görüldüğüne ilişkin spekülasyona karşın, Marx'ın hayatı ve eserleri, sosyal bilimcilerin, sendikacıların, antikapitalist ve çevresel davalara bağlanmış militanların ve daha birçoklarının ilgisini üzerinde topluyor. Üniversite kesiminde bu ilgi canlanmasına tanık olma konusunda, yeterince şanslı olduğumu söyleyebilirim. Marx'ın eseri ile ilgili derslere öğrencilerin yoğun talep göstermesi, çoğu zaman aşırı kalabalık sınıflara ve canlı tartışmalara yol açıyor. Marksist bilimselliğin gelişmesi de, toplumsal bilimlere ilişkin birkaç dikkat çekici kitabın yayınlanmasının ve Marksist katkılara açık dergilerin devam eden başarılarının gösterdiği gibi, güçlü bir biçimde sürüyor.

Her ne kadar kendi içlerinde önemli olsalar da, bu başarılar, Marksist bilimselliğin otuz, hatta yirmi yıl önceki dinamizm ve etkisinin çok uzağında. Bugün, eşitsizlik ve sömürünün üzeri, piyasa ideolojisi ve 'küreselleşme' ile ilgili kof söylem tarafından (her ne kadar ikisi de uçlarda birbirlerini yıpratırlar da) daha ustaca örtülüyor. Bu dönüşümler ile eğitim ve araştırma fonlarının

1 Marx'ın ekonomik düşüncelerinin evrimi Oakley (1983, 1984, 1985) ve Rosdolsky (1977) tarafından incelenmiştir. Temel kavramlar Bottomore (1991) tarafından açık ve özlü bir biçimde açıklanmıştır. Marx'ın ekonomi politığının tarihsel bir gözden geçirilmesi için, bkz. Howard ve King (1989, 1991).

kısıtlanmasını da içeren hükümet politikalarındaki değişimler, akademik ilgi ve öğrencilerin seçimleri üzerinde önemli bir etki yapıyor. Öyle görünüyor ki, her ne kadar Marksist temalara ilişkin akademik ilgiyi geliştirmek için çok daha fazlası yapılabilirse de, daha önemli ve kalıcı başarılar, üniversitelerin ötesinde, toplumsal hareketlerin başarısına bağlı. Halen elimizde kalan sosyal güvenlik ağlarının daha da erozyona uğramasının önüne geçilmesi, dünya ölçeğinde güç ve gelir dağılımının iyileştirilmesi, mali çıkarların ve 'tek süpergüç'ün etkisinin dizginlenmesi ve daha geniş bir biçimde bakıldığında, hızlı çevresel bozulma karşısında, gezegendeki hayat olasılığının korunması için, acil bir biçimde kitlesel eyleme ihtiyaç duyduğumuz çok açık. Bu nedenle, kitle eyleminin, genel olarak akademik çoğulculuk, daha özel olarak da Marksist araştırma açısından olumlu etkileri üzerinde ne kadar vurgu yapılsa azdır.

Karl Marx, bugünün acil sorunlarına hazır cevaplar sunmuyor. Ancak, onun yazıları kapitalizmin iç işleyişine ve mevcut ekonomik sistemin farklı yönleri arasındaki eklemlemeye ilişkin benzersiz, derin bir açıklama sağlıyor. Bu yazılar, kapitalizmin iyilik ve kötülük açısından taşıdığı dev potansiyeli göstermektedir. Bu üstünlüklerinden ötürü Marx'ın yazıları hem çağımızın sorunlarına hem de bu sorunların olası çözümlerinin sınırlarına ışık tutuyor.

Marx'a karşı yöneltilen eleştiriler üç ana başlık altında toplanabilir: Yazıları tutarsızdır, yanıltır ya da çağdışı kalmıştır.

Bu kitap, tutarsızlık konusundaki bazı suçlamaları gözden geçiriyor ve çözümlemenin sınırları içerisinde kalarak, bunların yanlışlığını gösteriyor.

İkinci eleştiri, hem yer hem de yönetime bağlı nedenlerden ötürü değerlendirmeye alınmıyor. Ancak, Marx'ın yazılarından esinlenen çözümlerinin geniş yığınları etkileyen önemli sorunlara ilginç yanıtlar sunabileceğini ve bu kitabın daha ileri boyutta araştırmalara destek olabileceğini düşünüyorum.

Son olarak, Marx'ın eserlerinin on dokuzuncu yüzyılda yazılmış olmalarından ötürü çağdışı kalmış oldukları yönündeki iddia,

gölünç olmaktan öteye gitmiyor. Bildiğim kadarıyla hiç kimse Marx'ın çağdaşı olan Charles Darwin'e ya da eserlerini Marx'tan yüzlerce yıl önce yazmış bulunan Newton, Aristo ya da peygamberlere karşı buna benzer bir iddia ileri sürecek kadar aptal olmamıştır. Belirli çevrelerde bu iddianın gördüğü itibar, Ronald Meek'in şunları söylerken ne kadar haklı olduğunu gösteriyor:

Kimi yazarlar, genelde de Marx'la uğraşmak söz konusu olduğunda, akademik standartlarını, başka bir ekonomist söz konusu olsa, yaptıklarını kendilerinin de tamamen uygunsuz bulacakları ölçüde gevşetirler.²

Marx'ın kapitalizme ilişkin çözümlemesinin bir kenara atılmasından daha şaşırtıcı olan, örneğin, basında ve siyasi çevrelerde, fiyatların, yaşam standartlarının ve uluslararası rekabetin belirlenmesinde emeğin üretkenliğinin önemi tartışıldığında emek değer teorisinin geçerliliğinin³ örtülü bir biçimde kabul edilmesidir. Ancak bu bağlamda Marx'ın adı hiçbir biçimde ağza alınmamaktadır.⁴

Bu kitap, eleştirel bir biçimde, Marksist ekonomi politik literatürünün seçilmiş bazı yönlerini gözden geçirmekte ve bunları geliştirmektedir.⁵ Bunu yaparken, iki sorun üzerinde detaylı olarak

2 R. Meek (1973, s. 241). Bu eğilim diğer öncülerin karşılaştıklarına benzer: 'Olgular tarafından yeterince desteklenmediği gerekçesiyle Evrim Teorisi'ni aslanlar gibi reddedenler, kendi teorilerinin olgular tarafından hiçbir biçimde desteklenmediğini unutmuş görünürler. Bunlar, belirli bir inançla doğmuş insanların çoğu gibi, herhangi bir karşı görüş için en katı kanıtları talep ederken, kendi inançlarının hiçbir kanıtı gerek duymadığını düşünürler.' (Herbert Spencer, 'The Development Hypothesis'). Orijinali "The Leader"da yayımlandı (1852); bu referans için Andrew Berry'ye şükranlarımı sunuyorum.

3 Marx'ın teorisi çoğu zaman bir (ya da hatta 'bir' sözcüğü kullanılmadan) değer emek teorisi olarak adlandırılmıştır. Bu, yanlış anlamaya yol açabilecek bir kullanımdır; daha iyi bir deyim orijinal Almanca 'arbeitswertlehre' ya da emek değer teorisidir (Diane Elson 'emeğin değer teorisi'ni öneriyor, Bkz. Elson 1979 b). Ancak ben, Alejandro Ramos-Martinez'e bu görüş için teşekkürlerimle, geleneğe sadık kalacağım.

4 Bkz. Lipietz (1985b, s. 83)

5 'Ekonomi politik, en geniş anlamda, insan toplumunda üretim ve maddi geçim araçlarının değişimini yöneten yasaların bilimidir... İnsanların üretim ve değişimi gerçekleştirdikleri bu koşullar ülkeden ülkeye ve her bir ülkede de kuşaktan kuşağa değişir. Ekonomi politik, bundan ötürü, esas olarak tarihsel bir bilimdir.' (Engels, 1998, s. 185-186). Marx'ın ekonomi politigine dikkat çekici önsözler için, bkz. Fine

durulmaktadır: Birincisi, neyin nasıl üretildiğini de içerecek biçimde, kapitalizm altında ekonomik yeniden üretim sürecinin başlıca yönleri ve bu üretim tarzının altında yatan toplumsal yapılar, özellikle sömürüye ilişkin yapılar; ikincisi, neoklasikler, Keynesçiler ve kurumsalcılar da dahil olmak üzere, diğer düşünce okullarının çözümlenmekte güçlük çektikleri kapitalizmin önemli özelliklerini açıklamaya yönelik Marksist araştırmalar. Örneğin paranın gerekliliği ve kökeni, teknik süreç ve emeğin üretkenliğinin artışı, emeğin yoğunluğu ve işgününün uzunluğuna ilişkin anlaşmazlıklar, ücretli sınıfın büyümesi, eşitsiz gelişmenin kaçınılmazlığı, döngüler ve krizler ve düşen hayat standartlarından çok, onların 'ihtiyaçları' ile çoğu zaman borç ve aşırı çalışmaya yol açan satın alabilecekleri şeyler arasında büyüyen mesafeden ötürü işçilerin yoksullaşması.

Değer, Marx'ın kapitalizm eleştirisinde önemli bir rol oynar. Bu basit bir kavram değildir ve çok farklı şekillerde yorumlanmıştır: '*Gerçekte Marksist ekonomi içindeki her anlaşmazlık temelde değer teorisinin doğası ve statüsüne ilişkin bir anlaşmazlıktır.*'⁶

Bu kitap, bir dizi katkıya, özellikle Ben Finn ve John Weeks'in⁷ katkılarına atıfta bulunarak bir değer teorisi yorumu geliştirmektedir. Bu yorum Lukács'ın kastettiği anlamda ortodokstur, yani Marx'ın yöntemine sıkı sıkıya bağlıdır; ancak bu, Marx'ın yazdığı her şeyin noktası virgülüne doğru olduğu ya da her sessizliğin onaylamamayı ima ettiği anlamına gelmez. Heller'in haklı olarak söylediği gibi: Marx'a ilişkin hiçbir yorum yoktur ki, alıntılar aracılığıyla 'çelişkili' kılınmaya karşı bağışık olsun... Beni ilgilendiren onun düşüncesinin ana eğilimi (ya da eğilimleri)dir.⁸

Değer teorisinin esas amacı, kapitalizmde emek ve sömürü arasındaki ilişkiyi açıklamaktır:

Değer teorisi, bize kapitalist sömürüyü, bu sömürünün deneyimin-

---

(1989), Foley (1986), D. Harvey (1999) ve Weeks (1981).

6 Mohun (1991, s. 42)

7 Bkz. Fine (1980, 1982, 1989) ve Weeks (1981, 1990). Çalışmamdaki diğer önemli etkiler, Arthur (2001), Chattopadhyay (1994), Elson (1979b), Gleicher (1983), Itoh ve Lapavitsas (1999), Lebovitz (1992) ve Postone (1993).

8 Heller (1976, s. 22); Aynı zamanda, bkz. Lebovitz (1992, s. 1)

den kaynaklanan parçalanmanın üstesinden gelecek bir biçimde çözümlene olanağı sağlar... Kapitalist sömürüyü, çelişkili, krizlerle yıpranmış, sürekli değişime tabi bir süreç olarak kavramamıza yol açar (ve) sömürü sürecinin nasıl çalıştığını, bunu sona erdirecek eylemin olasılığını anlamamızı mümkün kılar.”⁹

Değer teorisi, üretim araçlarının kapitalist tekeli, ücret ilişkisinin genelliği ve meta değişimlerinin yaygınlığı üzerinde durarak, kapitalist birikimin yapısı ve dinamikleri hakkında, sınıf, anlaşmazlıklar, dağıtım, kredi ve finans ilişkilerini de içerecek önemli sonuçlara ulaşır. Bu bulgular çoğu zaman ampirik araştırmalar için faydalı rehberler sunmaktadır ve her ne kadar bu yolu takip etsek de, politik sonuçlar konusunda bizi bilgilendirebilir. Bu kitap, diğer alanlarda da tamamlanmış olmaktan uzaktır. Faiz getiren sermaye, kâr oranındaki düşme eğilimi ve kriz teorisi de dahil olmak üzere değer teorisinin birçok önemli yönünü tartışmamakta, ekonomi dışı sömürü biçimlerini ihmal etmekte ve değer çözümlenmesine yapılan birçok önemli katkıya atıfta bulunmamaktadır.

Bu sınırlılıklarına karşın, kitap, üç ana amacına ulaşmayı başarıyor. Birincisi, Marx'ın değer teorisinden esinlenen çözümlenelerin ikna edici bir biçimde geliştirilebileceğini ve modern kapitalizmin önemli özelliklerini açıklayabileceğini gösteriyor.

İkincisi, eleştirel bir biçimde, Marx'ın değer teorisinin geçmiş yarım yüzyılda izlediği yolu değerlendiriyor, onun gittikçe artan bir biçimde sofistike, esnek ve toplumsal bilimlerden gelen katkıları daha iyi özümleyebilecek hale geldiğini gösteriyor. Üçüncüsü, aşağıda gösterilen birkaç alanda, bu teorinin gelişmesine katkıda bulunuyor.

Kitap sekiz bölüme ayrılmıştır.

9 Elson (1979b, s. 171). Daha geniş biçimde, Weeks (1971, s. 8, 11) haklı olarak şu görüşü ileri sürer: 'Değer teorisi esas olarak bir değişim ve tahsis teorisi değil, meta üreten bir toplumun altında yatan sınıf ilişkilerini gösteren bir teordir... Marx'ın geliştirdiği değer teorisi aynı zamanda , (1) kapitalizmin sömürücü (sınıftı) toplum biçimlerinden yalnızca biri olduğunu, (2) prekapitalist toplumdaki kapitalist topluma geçiş tarihsel açıklanmasını, (3) kapitalist ekonominin somut işleyişine ilişkin bir teoriyi, (4) diğerlerinin kapitalist ekonominin işleyişini niçin alternatif bir teorik çerçeve içinde açıkladıklarını, ortaya koyar.'

Birinci bölüm, Marx'ın çözümlemesinin metodolojik ilkelerini ve bunların onun kapitalizm eleştirisiyle ilişkisini açıklar. Sovyet felsefecisi E.V. İlyenkov'un 'diyalektik materyalizm'inden esinlenmiş olan bu bölüm, Marx'ın yönteminin temel ilkelerini ve değer çözümlemesinin başlıca özelliklerini sergiler ve son zamanlarda yapılan Marx'ın Hegelci bir yorumunun, 'yeni diyalektiğin', eleştirisi için başlangıç noktası oluşturur.

İkinci bölüm, eleştirel bir biçimde, Marx'ın değer teorisinin iki yorumu üzerinde durur: 'Geleneksel Marksizm' ve Sraffacı yaklaşımları içeren 'somut emek' görüşü ile Rubin geleneği ve 'yeni yorum'la özdeşleşmiş olanları da içeren, değer biçimi teorileri. Bunlar geçtiğimiz yarım yüzyıllık dönemde gelişmiş, en iyi bilinen değer çözümlemeleridir ve kapitalizm konusundaki anlayışımıza önemli katkıda bulunmuşlardır. Ne var ki bu yorumlar bazı bakımlardan eksiktir. Geleneksel Marksizmin yetersizlikleri, durgunlaşmasına ve kırılmaşmasına neden olmuştur. Sraffacı çözümlemeler hem değeri hem de sermayeyi yanlış kavramış ve neoklasik ekonominin önemli yetersizliklerini yansıtmışlardır (para ve ekonomik dinamikleri açıklamak konusundaki yetersizlikleri de bunlara dahildir). Rubin geleneği, 1970'li yılların başlarında, değer tartışmasını yeni ve çok daha verimli bir düzeye taşımıştır. Ne var ki, onun değer ilişkileri üzerine odaklanması, çoğu zaman sermaye ve kapitalizmle ilgili çözümlemeleri pahasına olmuş; bu da yararını azaltmış ve çoğunlukla da yanıltıcı hale getirmiştir. Son olarak, 'yeni yorum', makroekonomik siyasanın radikal bir eleştirisinin geliştirilmesi için değerli bir katkı sağlamıştır. Bununla birlikte, bu yorum, önemli teorik yetersizliklerle maluldür; özellikle de fenomeni farklı soyutlama düzeylerinde bir araya getirmeye ve değer analizini şekillendiren, onun kendine özgü açıklayıcı gücüne katkıda bulunan dolaylımları kısa kesmeye olan eğilimi nedeniyle.

Üçüncü bölüm, bu kitapta geliştirilen değer çözümlemesinin ana hatlarını sunar. Değer teorisinin, öncelikle, kapitalizm altında toplumsal yeniden üretimi düzenleyen ekonomik süreçler ve ilişki-

ler üzerinde odaklandığını gösterir. Bu çözümleme işbölümünden hareket eder. Bu temelde sömürü ilişkileri tanımlanır ve bunun ardından, sermaye ve kapitalist sömürü ortaya konulur. Bu bölüm, bir yandan, sermayenin bir üretim ilişkisi olduğunu, bu ilişki içinde işgücü, emeğin ürünleri ve daha genel olarak mallar ve hizmetlerin meta haline geldiğini, diğer yandan, sermayenin, sömürüye dayalı bir sınıf ilişkisi olduğunu gösterir. Bu ilişki, kapitalistlerin işçi sınıfını, tükettiğinden ya da denetlediğinden daha fazlasını üretmeye zorlama yeteneği ve artıdeğere kapitalistin hükmetmesi tarafından belirlenir. Bu durumlarda emeğin ürünleri genellikle değer biçimini alır ve ekonomik sömürü artıdeğerin ele geçirilmesine dayanır. Bu açıdan analiz edildiğinde, değer teorisi, bir sınıf teorisi, daha özgül biçimde söylersek, bir sömürü teorisidir. Değer kavramı, diğer nedenlerin yanı sıra, yararlıdır; çünkü kapitalizm altındaki sömürü ilişkilerini ifade eder ve bunların gönüllü piyasa değişimlerinin egemenliğine rağmen açıklanabilmesine izin verir.

Dördüncü bölüm, artıdeğeri, işçiler tarafından üretilen değer ile işçinin ücreti olarak ödenmiş işgücünün değeri arasındaki fark olarak açıklar. Başka bir şekilde söylersek, kapitalistler tarafından ele geçirilen toplumsal değer, ürününün bu parçasıdır. Üçüncü bölümde sermayenin kavramsallaştırılmasını takiben, bu terimler, yalnızca bireysel yaşamı sürdürmeye yönelik ihtiyaçlar, ücretler ya da kârlar olmaktan çok, sınıf ilişkileri tarafından tanımlanan kümeler (aggregates) olarak analiz edilir. Bu bölüm, farklı işgücü değeri kavramlarını, paket ve pay yaklaşımlarını da inceler ve bunların bazı eksikliklerine işaret eder. Burada bir alternatif sunulur: Bu alternatifte, işgücünün değeri, ne bir mal miktarı ne de para miktarıdır; bu bir değer miktarı, ihtiyaçları üreten işçi sınıfı tarafından harcanmış soyut iş zamanıdır. Bu değer, toplamına bakıldığında, kapitalist ile işçi sınıfı arasındaki değişim ile emeğin performansı ve üretimdeki sömürü aracılığıyla belirlenir.

Beşinci bölüm, normalleştirme, senkronizasyon ve homojenleştirme aracılığıyla, değerler ve fiyatlar arasındaki ilişkileri ele alır. Bu bölümde, ürünün değer biçiminin emeğin toplumsal bö-

lünmesine bağlı olduğu ve değer yaratmanın, üretim ilişkileri ve toplumun üretim kapasitesi tarafından belirlenen sosyal bir süreç olduğu gösterilir. Emeğin normalizasyonu, senkronizasyonu ve homojenleştirilmesi ile ilgili çözümleme, yoğun ve vasıflı emeğin değer yaratma potansiyelini, niteliksizleştirmeyi, sektörler arası rekabeti, makine kullanımı ve teknik değişimi, bunların fiyatlar, ekonomik yeniden üretim ve krizler açısından taşıdığı önemi de içerecek şekilde açıklar. Son olarak, bu bölüm, talep ve arzın birbirini dengelemediği durumlarda değerler ve fiyatların anlam ve önemini tartışır.

Altıncı bölüm, Marx'ın sermayenin bileşimi kavramını, teknik, organik ve değer bileşimleri (STB, SOB, SDB) de dahil olmak üzere, inceler. Sermayenin bileşimi, Marx'ın, değer-fiyat ilişkisi, teknik değişim, kâr oranının düşme eğilimi ve diğer süreçlere ilişkin çözümlemesinde önemli bir rol oynasa da, bu bölüm, STB, SOB ve SDB'nin, genelde sadece yüzeysel olarak ve çoğu zaman da yanlış olarak anlaşıldıklarını gösterir. STB açıktır; bu, maddi girdiler ile bunları çıktı haline dönüştürmek için gerekli olan canlı emek arasındaki fiziki orandır. SOB ve SDB'nin kavranması biraz daha güçtür. Bunlar, iki halde, statik ve dinamik hallerde kıyaslanır ve karşı karşıya getirilir. Statik hal, üretim amacıyla saat başına tüketilen sabit sermaye (SDB) ile bu zaman zarfında işlenmiş üretim araçları kitlesini (STB ve SOB) karşılaştırır. Dinamik bağlamda, SOB saat başına teknik olarak talep edilen sabit sermayenin *ex ante* değerlendirilmesidir. Buna karşılık SDB, dolaşımdaki basit sermayenin yeni değeri ile üretimin son aşamasında harcanan değişken sermaye arasındaki *ex post* orandır. Statik hal, Marx'ın değerlerin üretim fiyatlarına dönüşmesi çözümlemesini aydınlatır. Dinamik hal ise, sermaye birikiminin teknik değişimle eşzamanlı olarak gerçekleştiği durumlarda ortaya çıkan kâr oranının düşme eğilimi ile ilgili çözümlemenin anlaşılması açısından faydalıdır.

Yedinci bölüm, Marksist ekonomi politikteki en can sıkıcı sorunlardan birini, değerlerin üretim fiyatlarına dönüşmesini analiz eder. Literatür, çoğunlukla dönüşüm 'sorununu', sektörlerarası

rekabet koşullarında fiyatların belirlenmesi olarak açıklar, ancak bu neoklasik perspektif yanıltıcıdır. Kendi dönüştürme işleminde, Marx esas olarak ekonomi içinde sermaye, emek ve artıdeğerin dağılımını açıklamakla ilgilenmiştir. Bunu yapabilmek için, Marx'ın üretim fiyatı olarak adlandırdığı daha karmaşık bir değer biçimi gereklidir. Bir başka deyişle, dönüşüm, esas olarak değer biçiminde bir değişimdir. Bu durumda Sraffacı dönüştürme işlemi yetersizdir, çünkü bunlar analiz düzlemlerini karıştırır. Bu bölümde geliştirilen yaklaşım, doğru biçimde anlaşıldığında, ne Marx'ın dönüştürme işleminde bir 'sorun' ne de analizinde bir uyumsuzluk olduğu görülür. Marx'ın teorisi önemlidir, çünkü fiyatların anlamını ve önemini açıklar. Fiyat vektörünün hesaplanması bu bağlamda büyük önem taşır.

Son olarak, sekizinci bölüm, para, kredi ve enflasyon teorisine Marksist ve diğer radikal katkıların eleştirel bir gözden geçirilmesi aracılığıyla, önceden geliştirilmiş değer analizini özetler. Marx'ın para teorisi, çoğu zaman, sanki yalnızca metadan para çıkarılması nedeniyle önemliymiş gibi ele alınmıştır. Bu bölüm, bu bakış açısının verimsiz olduğunu ve bu teorinin, değişim-dışı para ve enflasyonun açıklanmasını da içerecek şekilde, önemli biçimlerde geliştirilebileceğini savunur. Bunlardan ilki önemlidir, çünkü bu, Marx'ın yaklaşımının içsel olarak uyumlu olduğunu ve modern kapitalizmin önemli özellikleriyle telif edilebileceğini gösterir. Sonuncusu ise önemli bir para sorunudur ve bunun analizi hem teori ile hem de siyasa ile ilişkilidir.

Bu tür uygulamalar Marksist ekonomi politiğin canlılığını ve günümüz koşullarına uygulanabilirliğini gösterirken, onun analitik ve eleştirel bir siyasa aracı olarak potansiyel yararına da işaret eder.